

Västra Tollstads kyrka

58.2777, 14.6558

När den gamla medeltida kyrkan i Västra Tollstad på 1780-talet ansågs vara i för dåligt skick och utdömdes, önskade församlingen ändå i det längsta behålla sin kyrka och nybyggnadsplanerna drog därför ut på tiden.

År 1827 ansökte de hos kungen att som ett alternativ till sin gamla kyrka få bygga en ny kyrka på platsen för Alvastra klosterruin. Man ville alltså använda ruinen som stomme för den ny kyrkan, men detta avlogs.

Det beslöts då att den nya kyrkan skulle byggas på den gamla kyrkplatsen.

Prästgården som var belägen i direkt anslutning till kyrkan tillät dock inte att man förstörde långhuset, och den nya kyrkan förlades därför i nord-sydlig riktning väster om tornet.

Det enda som återstår av den medeltida kyrkan är tornets bottenvåning, som behölls då kyrkan i övrigt revs och byggdes upp på nytt på 1840-talet. Bottenvåningen sparades för att utnyttjas som sakristia. Den nya kyrkobyggnaden uppfördes efter ritningar av arkitekt Johan Carlberg vid Överintendentsämbetet och östgötabyggmästaren Abraham Nyström.

Professorn och domkyrkoarkitekten Carl Georg Brunius i Lund gillade dock inte utformningen utan kritiserade Överintendentsämbetet: "Denna helgedom, som saknar kor, liknar ett tingshus. Det är bedrövligt, att ett byggnadsämbete, som gärna mästrar andra, på detta sätt vandaliserar urgamla helgedomar och ej visar sig ha klart begrepp om den heliga byggnadslinjen och huvudgrunden för kyrklig byggnadskonst." Ord och inga visor från professor Brunius.

Den största förändringen av kyrkorummet genomfördes 1926 efter ritningar av arkitekt Erik Fant, då korpartiets nuvarande utformning tillkom.

Det tidigare altarkorset hade redan 1856 ersatts av en altartavla målad av målaren Gustaf Adolf Engman i Vadstena, skänkt av Kapten Rosin på Alvastra.

Predikstolen tillhör originalinredningen och är ritad av byggmästare Nyström. Den är försedd med baldakin, av bildhuggaren Petter Bengtsson Holm i Östra Tollstads socken.

Dopfunten med röd kalksten med djur- och blomornamentik är tillverkad 1664 av Michael Hackes verkstad i Skänninge och kommer från den äldre kyrkan.

Triumfkrucifixet är från 1300-talet men tyvärr något skadat.

Den nuvarande orgeln byggdes 1964 av Smedmans Orgelbyggeri, som placerades bakom den tidigare orgelns fasad från mitten av 1800-talet. Innan dess har kyrkan haft ett antal olika orglar. Kyrkans första orgelverk kom på plats redan 1654. Då omtalas att organisten, borgmästaren och orgelbyggaren Per Jönsson i Skänninge levererade ett orgelverk för vilket han fick 10 tunnor korn i betalning.

Storklockan är gjuten 1743 i Jönköping, och lillklockan, gjuten 1795.

Vid parkeringen väster om kyrkan finns bland annat en gravhäll över Malin Blomsterberg, som var hushållerska hos Ellen Key på Strand vid foten av Omberg.

Och precis till höger om den sten står en minnessten över de begravda offren från förlisningen av ångfartyget S/S Per Brahe 1918. Det tre mest kända offren: konstnären John Bauer, hans hustru Esther och sonen Putte ligger dock begravda på Östra kyrkogården i Jönköping.

Källa:

Pdf: "Västra Tollstads kyrka. Kulturhistorisk inventering". Östergötlands länsmuseum delrapport 2004. Anna Lindqvist.